

Gönül Çerağını Uyandırmak

Tosun Bekir Bayraktaroğlu

Mütercim: İsmail Aydın

SÜFİ
KİTAP

İÇİNDEKİLER

İNCİ YETİŞTİRMEK: GÜZEL AHLAK İÇİN BİR REHBER

- 11 Güzel Ahlak
- 15 Kalbin Arındırılması
- 21 Eşrefoğlu Rûmî Hazretleri'nden Nasihatler
- 28 Nefsin Altmış Sekiz Kusuru
- 32 Edebin Önemi
- 36 Dervişin Elli Dört Hasleti

AYNAYI PARLATMAK: DERVİŐLERİN İÇ DÜNYALARINA DAİR

- 47 Varlığın Yedi Mertebesi
- 61 Nefsin Őehirleri
- 76 Daha İyi Bir Hediye
- 91 Hakikate Ulaşmak İçin İki Adım
- 97 Mürşidlerin Gönüllerini Kırmamaya ve Onlara Muhalefeti Terk Etmeye Dair
- 102 Yedi Vadi
- 110 Çerağı Uyandırmak

**İNCİ YETİŞTİRMEK:
GÜZEL AHLAK İÇİN BİR REHBER**

GÜZEL AHLAK

“Ben ancak güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.”
Hz. Muhammed (sav)

Güzel ahlak sahibi kimse, günlük hayatında kendine ve başkalarına karşı hakkaniyetli olmaya gayret etmelidir; iyi ve kötüyü kişisel çıkarlarına ve hevasına göre değil, Kur’an istikametinde ve Peygamber Efendimiz’e (sav) göre, objektif olarak değerlendirmelidir. Hayır işlemeli ve çevresindeki her şeye hizmet etmelidir. Zira yaptıklarına göre, davranışlarının neticesinde helal veya haram işlemiş olacaktır. Kur’an-ı Kerim, “Ölçtüğünüz vakit tam ve doğru terazi ile tartın” der. (İsra, 35) Açıkçası bu, sadece patates tartılırken başvurulacak bir ayet değildir.

Başkalarının, özellikle de yetimlerin, dulların, fakir ve zorda kalanların varlığına, haklarına ve mülklerine saygı gösterin. Başkalarını, özellikle de zorda kalanları kendi menfaatleri istikametinde kullananlar ahlaktan tamamen nasipsizdir. Ailede, cemaatte ve cemiyette huzursuzluk yaratanlar, İslam’ın güzel ahlakını terk edenlerdir.

Karı koca arasındaki karşılıklı saygı, kişinin kendi çocuklarına sevgi, ihtimam göstermesi ve istikamet üzere rehberlik

etmesi, edebin yükümlülüklerindedir. Anne, baba ve çocuklar arasındaki ilişkiler Őu iki hadis tarafından tespit edilmiŐtir:

“Çocuklara en güzel Şekilde muamele edin.”

“Anne-babaya yapılan iyilik, namaz, sadaka, hac, umre ve Allah yolundaki cihattan daha üstündür.”

AŐađıdaki hadisler ise güzel ahlakı iŐaret ediyor:

“Ahiret gününde lehinize olacak ağır mallar, Allah korkusu ve salih amellerdir.”

“Dininizi Őu iki Őeyle güzelleŐtirip takviye edin: Allah rızası için hizmet, cömertlik ve güzel ahlak.”

“Benim katımda en sevimliniz ve kıyamet gününde meclisine en yakınınız, ahlâkı en güzel olanınızdır.”

“İmanı en kâmil olanlarınız güzel ahlak sahipleridir.”

“İnsanların sevgisini ve teveccühünü servetinle değil gülümseme ve güzel ahlakınla kazanırsın.”

“Bir Şeyleri tekrar tekrar tefekkür etmekten daha iyi bir iksir ve güzel ahlaktan daha üstün bir kazanç yoktur.”

“Kul, ibadeti az olsa da güzel ahlakı sayesinde, ahiretin yüksek mevkilerine ve Őerefine ulaŐır.”

“Kul kötü ahlakı ile de cehennemın en alt katına inecektir.”

Hız. Cüneyd-i Bağdadî (ks) Şöyle demiştir: “Nezakete, alçakgönüllülük, cömertlik ve her Şeyden öte güzel ahlak, kişiyi en yüksek manevi seviyelere ulaŐtırır.”

İbn Abbas (ks), “Her binanın bir temeli vardır. İslam binasının temeli de güzel ahlaktır,” der.

Güzel ahlak, kişinin vicdan muhasebesini ve kişinin olduğu kadar cemiyetin de potansiyelindeki kemalatı ihtiva eder. Edebin temeli hikmettir. İyiyi, doğruyu tanımak ve sevmek;

ihitimam göstermek, ince düşünmek ve bilgiye kıymet vermektir. Kur'an şöyle diyor:

“Allah hikmeti dilediğine verir. Kime hikmet verilmişse, şüphesiz ona çokça hayır verilmiş demektir.” (Bakara, 269)

Doğru düşünme kabiliyeti, hikmete bağlıdır. Adalet de edebin temelindedir. Kur'an şöyle diyor:

“Allah emanetleri sahiplerine teslim etmenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emretmektedir.” (Nisa, 58)

“Şimdi (hayır işlemeyen) bu adamla, adaletle emreden ve doğru yolda bulunan adam eşit olur mu?” (Nahl, 76)

“(Birisi hakkında) konuştuğunuz zaman yakınınız bile olsa adil olun, Allah'a verdiğiniz sözü tutun.” (En'am 6/152)

Bu adil olma yalnızca başkalarına değil, aynı zamanda kendinize de yönelik olmalıdır. Cesaret de edebin temelini oluşturur. Cihatta ölmek en büyük şereftir. Malınızı, hizmetinizi ve hatta hayatınızı Allah için vermek bu dünyada ve ahirette saadete giden yoldur. Kur'an'da, Allah için hayatını verenlerin ölü olarak adlandırılmaları bile yasaklanmıştır. Allah'tan korkan kişinin başka bir şeyden korkmayacağı, bilakis başkalarının ondan korkacağı söylenmiştir. Bu cesareti aptalca, öfkeli veya menfi tavırlarla karıştırmamak için çok dikkatli olunmalıdır. Aksine cesur kişi nazik, merhametli, affedici, sabırlı, itidalli; her şeyden öte müminleri seven ve onlara hizmet eden kişidir.

İffet de edebin temelidir. İffet kelime manasının yanı sıra, kâmil bir insanın vakarına dair her şeyi kapsar: Bencil ve talepkâr olmak yerine cömert olmak, pervasızca konuşmak yerine sözlerinde temkinli olmak, başkasının kusuru üzerine dedikodu yapmak ve onu eleştirmek yerine kusurunu gör-

mezden gelmek ve örtmek... Nitekim “Müslüman, insanların, elinden ve dilinden emin oldukları kimsedir.”

Bil. Bul. Ol. Hak ve helal olanı öğrenmek, bulmak için ilim tahsil etmek ve sonuç olarak doğru olanı yapmak da edebî bir esastır. Kur’an şöyle diyor:

“Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?” (Zümer, 9)

“Sen af yolunu tut, iyiliği emret ve cahillerden yüz çevir.” (Zümer, 199)

Cahilin muhakemesi yoktur. Yanlış bilgi sahibi olan kişi yanlış yapmaya mahkûmdur. Sadece ilim sahipleri hakikati bulabilir ve doğru fiilleri yerine getirebilir.

KALBİN ARINDIRILMASI

Bu yol, tezkiye-i kalp yoludur. Bu yol, kalbin huzursuzluktan, aşırılıktan, haramdan, ahlaksızlıktan ve günahların kirinden arındırılması; huzur, nizam, haddi bilmek, ahlak ve salih ameller vesilesi ile güzelleştirilmesi ve nurlandırılmasıdır. İlim sahipleri; tasavvufun, kötü tavır, davranış ve huyları terk ile ahlaksızlıklardan berî olup, güzel davranış ve alışkanlıklar ile güzel ahlaka yönelmek olduğunu söylerler.

Ebu Hureyre'nin (ra) bildirdiği üzere, Allah'ın Kur'an-ı Kerim'inde; "Elbette sen yüce bir ahlak üzeresin," diyerek övdüğü sevgilisi Hazret-i Muhammed (sav), "Benim, insanlara Cenab-ı Hak tarafından gönderilmemin sebebi, ahlâk-ı haseneyi tekml etmek ve beşeri ahlâksızlıktan kurtarmaktır," demiştir.

Yine, Ebu Hureyre'nin (ra) rivayet ettiği üzere, Efendimiz bir hadisinde şöyle buyurur: "Allah Teâlâ Hazretleri, bir kulunun hem dış görünüşünü hem de içini ve ahlâkını güzel yaratıp da sonra onu ateşte yakmaz."

Resulullah (sav), Ebu Hureyre'ye (ra) seslenerek, "Ey Ebu Hureyre! Sana güzel ahlaklı olmayı tavsiye ediyorum," demiştir. Ebû Hureyre, "Güzel ahlâk nedir ey Allah'ın elçisi?" diye sorunca, Efendimiz şöyle cevaplamıştır:

“Seninle ilgiyi kesenle dostluk ilişkilerini devam ettirmen, sana zulmedenin bağışlaman, senden esirgeyene, seni mahrum edene vermendir.”

Enes bin Malik (ra), güzel ahlakın timsali olan Efendimizin (sav), “Güzel ahlak sahibi, dünya ve ahiretin hayrını elde etmiştir,” dediğini rivayet etmektedir.

Yine Enes bin Malik (ra), Efendimizden şöyle rivayet etmektedir: “Kul, ibadeti az olduğu halde, güzel ahlakıyla ahiretin yüksek derecelerine ve şerefleri mevkilere ulaşabilir. Ahlakı kötü olanlar da cehennem alt tabakasına varırlar.”

Hiz. Meymune Validemiz (ra), Peygamber Efendimizin (sav) şöyle dediğini rivayet etmektedir: “Allah katında kötü ahlaktan daha büyük bir günah yoktur; çünkü kötü ahlak sahibi bir gnahtan çıkmadan diğerine düşer.”

Hiz. Ayşe (ra) Validemiz, Efendimizin (sav) şöyle dediğini rivayet eder: “Hiçbir günah yoktur ki tövbesi olmasın; ancak kötü ahlak sahibi hariç. Zira o, bir gnahtan tövbe eder, ondan daha kötüsünü işler.”

İbn Abbas (ra), Resulullah’ın (sav), “Suyun, buzu erittiği gibi güzel ahlâk da günahları eritir; sirkenin balı bozduğu gibi kötü ahlâk da ameli bozar,” dediğini rivayet eder.

Kalplerinizi arındırmak, l kalplerinizi diriltmek bu yolda ki en önemli vazifenizdir; çünkü kalp kendi varlık leminizin sultanıdır. Varlığınızın geri kalanına düşen görev, Sultan’ın emirlerine kayıtsız şartsız uymaktır. Peygamberimiz (sav) şöyle der: “İnsan vücudunda bir et parçası vardır, o düzelirse bütün vücut düzelir, o bozuk olduğunda bütün vücut ifsat olur. İy bilin ki, işte o et parçası kalptir.”

Hasta kalbin canlanması ve iyileşmesi için ilk ve en önemli adım edeptir. Davranış ve karakter, kişinin bütün varlığının ifade edildiği hususiyetlerdir. Kişinin davranış biçimini ve

karakterini terbiye etmek ve değiştirmek mümkündür. Tüm dini reçeteler, düzenler, öğretiler, ayinler ve takva bu amaca hizmet eder. Başka her şeyde olduğu gibi, başarı kişiye lutfedilmiş yetenek, kabiliyet ve fıtrat ile ilgilidir. Hakikatte her şey Allah'ın takdiridir. Ancak Allah'ın insanlara lutfettiği en büyük ihsan; insanın doğruyu ve hakikati tercih ederek, Allah'ın iradesiyle aynı istikamette, O'nun iradesine tâbi olarak nimetini seçebileceği cüzi iradedir. Diğer yandan aynı lutf-u ilahi, kişinin isyanı tercih etmesi istikametinde Allah'ın laneti, gazabı ve cezalandırmasına da yol açabilir.

Terbiyenin kaynağı, kişinin davranışının ve karakterinin tadil edilmesi, Allah'ın her kişiye farklı keyfiyet ve kemiyette bahsettiği kuvvelerdir. Böyle üç tür kuvve vardır:

Kuvve-i natıka; akıl kuvvesidir, yalnızca zihinle ilgili işlerle uğraşmaya muktedir olan akıl yürütme gücüdür. Peygamber Efendimizin (sav) buyurduğu üzere; “Hayrü'l-ümûr evsatühâ”, “İşlerin en iyisi vasat olanıdır.” Akıl kuvvesinin vasatı hikmettir; bu irfan, iyiyle kötü, hak ile batıl, doğru ile yanlış arasındaki farkı ayırt etme yeteneğidir. Akıl melekesinde ifrat, müteşabih ayetleri yorumlamaya çalışmak, kaderin ve Zât-ı İlahî'nin sırrı gibi bize yasak ve akıl melekesinin alanı dışındaki konularda felsefî cedelleşme ile neticelenir. Akıl melekesinde tefride düşünülmesi, kişiyi gerçek ve gerçek dışı, doğru ve yanlış, hak ve batıl ayrımının olmadığı muhayyelata ve vehimlere götürür. Böylece bu meleke, yanlış yol tutan kişiyi götürmesi gereken istikametın tam tersine, kötü huylara, karakter zafiyetine ve ahlaksızlığa yönlendirir.

Gadap: Çirkin, ürkütücü, nahoş ve zararlı olan şeyleri reddetmek, onlarla mücadele etmek ve kendini onlardan berî kılmak için Allah'ın her insana bahsettiği kuvve-i hissiyedir. Bu melekenin vasatı ve meşru olanı şecaattir. Şecaat, kişinin maddi ve manevi olarak kendi mevcudiyetine zarar veren

şeylere karşı mücadeleye atılması hususundaki cesur olma kabiliyetidir. Aynı melekenin ifradı kişinin öfke ve saldırganlıkla asli gayesini ortadan kaldırmasına sebebiyet verir. Bu melekenin tefridi, bir hastalık ve günah olan korkaklığa neden olur; sâlikin manileri ortadan kaldırmasına ve gayesine ulaşmasına engel olur.

Şehvet: Sâliki güzel, hoş ve faydalı olan şeylere sevk eden bir kuvvedir. Bu kuvvenin vasatı ve doğru kullanımı iffet, kalp safveti olarak adlandırılır. İnsanoğlu haz arzusunu yalnızca meşru yolla ve helal bir şekilde sağlar. Arzularda ifrada kaçma, vicdansızlık, utanmazlık ve günahkârlığa sebep olur. İfradın ifradı ise fık u fücur olarak isimlendirilen safahata yani helale harama bakmaksızın nefsin her istediğini yapma durumuna sebep olur. Diğer yandan tefrit ise humudet denen arzuların ortadan kalkması ve kişinin hiçbir şeyden zevk alamaması durumuna yol açar. Bu, müspet bir tekâmül olmaktan çok, bir dejenerasyondur. Bu durum bir yönüyle kişinin her zevki deneyerek insanî hassalarında hasar husule getirmesidir.

Eğer bu üç meleke, doğru bir şekilde yalnızca kendi mesuliyetleri istikametinde ne ifrat ne de tefrit göstermeden, vazifelerini icra ederlerse, netice Allah'ın hoşuna giden güzel ahlakın; irfan, şecaat, şeref ve namus hassalarının tecellisi olacaktır.

Nefsin bu üç kuvvesinde karmaşa olduğunda yani gazabın vazifesini akıl yaparsa, aklın vazifesini gazap yaparsa ve gazap, şehvetin yerine iş görürse; sonuç batıl, yanlış ve haram olmaya mahkûmdur. Bu melekelerin bünyemizdeki işleyişlerinden mesulüz. Sık sık yanlış fiilleri ve aşırı reaksiyonların ortaya çıkardığı kargaşayı görürüz. Kendimizde bunu göremiyorsak da başkalarında gördüğümüz şeyler bize ders olmalı ve başkalarını kınamak yerine kendimizde bu halin olup olmadığının muhasebesini yapmalıyız. Gururumuzu, kibrimizi ve

bencilüğimizi susturarak ihvanın ve müşidlerin eleştirilerini, önerilerini ve tavsiyelerini dinlemeliyiz. Dostlarımızın övgülerinden daha çok düşmanlarımızın suçlamalarını dikkate almalıyız. Düşmanlarımız sahididen kusurlarımızı ifşa etmek isteyeceğinden onların hakaretlerine kıymet vermeliyiz. Hasta kişi ise hak ve batılı, helal ve haramı gösteren şeriat mihengine hastalığını vurarak teşhis ettikten sonra, onu kabul etmelidir. Hastalığın tedavisi ise oldukça zordur.

İşin zor kısmı, zayıflığımızı, batıl istikamette olduğumuzu kabul etmek ve hastalığın sebeplerini araştırmaktır. Sebepler; toplum, arkadaşlar, hatta aile, dış etkiler veya kişinin kendi hataları, cehalet, kibir ve hırs olabilir. O zaman bu sebepleri ortadan kaldırmaya çalışmalıyız; mekânımızı, hayat tarzımızı ve kendimizi değiştirmeliyiz. En zoru ise kendimizi değiştirmektir. Hiçbir bahane bulmadan ve kendimize acımadan halimizden utanmalıyız. Kendimizi yalnızken ve halk içinde suçlamalı ve nefsin hoşuna gitmeyecek rahatsız edici işler yapmalıyız. Cimriyseniz, dışarı çıkın ve tüm paranızı harcayın, güvenlik duygunuzu dehşete düşürün. Korkaksanız, korku hissinizi tetikleyecek tehlikelere atılın, ancak tedbiri ihmal etmeyin. Genellikle hastalığın zıddıyla tedavi edildiğini unutmayın.

Buna, “mücadele” denir. Mücadele, kişinin kendiyle mücadelesi anlamına gelir. Umdeleri; nefsin arzu ve isteklerine karşı alışkanlıklarınıza aykırı bir şekilde hareket etmeye çalışmak, iradenizi kendi menfaatiniz için değil Allah’ın rızası ve başkalarına hizmet için kullanmak ve Allah’ın emirlerine uymaktır. Oruç, nafile ibadet, zikir ve tefekkür ile ibadet ve takvayı artırın. Nefsinizle olan bu savaş ancak tefekkür eşliğinde başarılı olabilir.

Tasavvufta tefekkür; Resulullah'ın (sav), ihsanın ne olduğuna dair sorduğu soruya Cebrail'in (as) verdiği bir cevap ile izah edilir. Cebrail'in (as) cevabı şöyledir:

“İhsan, Allah'ı görür gibi ibadet etmendir; çünkü sen O'nu görmeden de O seni görmektedir.” (Buhari, İman 1)

Tefekkür, Rabbinin seni görüyor olması karşısındaki aktif farkındalık durumudur. Bu tür bir tefekkür, bütün iyi fiillerin kaynağı olur ve tüm kötü fiillerden uzaklaşmanın sebebi haline gelir. Allah'ın has kulları, hesapları görülmeden yani hesaba çekilecek fiil daha vuku bulmadan muhasebelerini yaparlar.

EŞREFOĞLU RÛMÎ HAZRETLERİ'NDEN NASİHATLER

“Hesap günü, hakkında hüküm verilecek ilk şeyler; güzel ahlak, davranış ve karakterdir.” Hadis-i Şerif

“Kıyamet gününde mümin kulun terazisinde güzel ahlâktan daha ağır bir şey bulunmaz. Allah Teâlâ çirkin hareketler yapan, çirkin sözler söyleyen kimseden nefret eder.” (Hadis-i Şerif)

İrfan sahipleri, güzel ahlak üzere yaşayanların, defnedildiklerinde kabirlerini güzel çehreli, yumuşak dille konuşan ve misk kokan varlıkların yaşadığı aydınlık mekânlar olarak bulacaklarını ve Rableriyle bu şekilde buluşacaklarını söylerler. Vefat etmiş kişi onlara kim olduklarını sorduğunda şöyle cevap verirler: “Biz senin iyilik, şefkat, merhamet ve cömertliğiniz. Yaşadığın zaman bizi hayatının bir parçası kılmıştın, dolayısıyla sana şahitlik yapıp cennete giderken mahşer gününe kadar sana eşlik etmek üzere buraya gönderildik.”

Kur’an tarafından emredilen ve Allah’ın Sevgilisi’nin (sav) bize en iyi şekilde temsil ettiği güzel ahlak, sadece ahirette cennetin kapılarını açmayacak, aynı zamanda bu imtihan dünyasını bir huzur bahçesine çevirecektir. İyi ahlak, yaşarken sıfırdan öğrenilecek bir şey değildir; doğarken size verilir.

Allah, insanı eşref-i mahlûkat olarak yaratmış ve esmasını ona öğretmiştir. Dolayısıyla mesele bunları hatırlamak ve zuhura getirmektir.

İnancımıza göre güzel ahlakın esaslarını bir kez daha gözden geçirelim. Birinci kaide, mahlûkata zarar vermemek, zulme ve zorbalığa maruz kalındığında bile onların zarar görmesini istememektir. Dahası zalimden intikam almaya kalkışmamak ve cezalandırılmasını da talep etmemektir.

İkinci kaide, başkalarının kusurlarını görmemek ve sırlarını bilmeyi istememektir. Birinin sırrını veya kusurunu kazara öğrendiğinizde bile bunu kimseye faş etmemelisiniz.

İyi şahsiyetin en iyi işaretlerinden biri vicdandır, yani Allah'ın ve diğer insanların önünde hayâ sahibi olmaktır. Hayâsız olanın ne imanı ne de vicdanı vardır. Böyle bir insan en kötü davranışları irtikâp edebilir ve daha kötüsü, kötü davranışları tekrar etmeye devam edebilir.

Dilinizi kontrol altında tutmalısınız, zira bu organ bütün hastalıkların en etkili çaresidir. Aynı zamanda büyük bir afete neden olabilecek en kötü zehirdir. Hiçbir anlamı olmayan kıymetsiz sözler sarf ettiğinizde, bunlar rahatsızlık verici gü-rültüler haline gelir.

Ayrıca kulaklarınızı menfi sözcüklere ve anlamsız gü-rültülere kapatmalısınız. Muğlâk bir şekilde konuşmamalısınız, zira yanlış anlamaya ve karışıklığa yol açabilir. Her şeyden önce dilinizi yalan söylemekten men etmelisiniz; çünkü bu, Allah'ın en büyük sıfatlarından biri olan hakikatin inkârıdır. Hakikat ifade edilirken bile, sertçe söylendiği takdirde, başkalarını incitir. Dilini tatlı yap! Bazen hakikat çok acıdır ve şekerle kaplanması gerekir. Ne söylerseniz, kendi çıkarınız için değil, Allah'ın hatırı için söyleyin.

Allah için arkadaş edinin. Bu dünya O'ndan O'na bir yolculuktur ve bu yolculuk zor ve tehlikelerle doludur. Tek başına yol alınamaz; ama tek amacı eğlence, servet, gençlik ve güç kullanarak keyif çatmak olan kişiyle de yola çıkılmaz. Böyle bir yolda kısa zamanda keskin görüntüsünü kaybedersin, şakalar tat vermez ve gücün tükenir. Bu bulanık hususiyetlere dayanan dostluk nefrete dönüşebilir. İhtiyacınız olan kişi, bu yola Allah rızası için çıkmış ve sizi de aynı amaçla yol arkadaşı olarak seçmiş kişidir.

Bu yolda ikrar verecek ve ikrarınıza sadık olacaksınız. Helal yoldan yiyip içecek ve giyineceksiniz. Düşmanlarla ve iğva edici şeylerle karşılaşacaksınız. Kendinizi öfke ve saldırganlıkla değil; kibarlık, nezaket ve akılla korumalısınız. Düşmanlarınız sizi düşman olarak görenlerdir. Siz onları asla düşman olarak görmemelisiniz. Belki de insanın bedenini muhafaza etmesinden daha önemli olan şey, sahip olduklarını kaybetmesi ve kendisi için acıya, fedakârlığa yol açsa da iğvalar karşısında iffetini ve şerefini muhafaza etmesidir.

Ahlak-ı hasenenin en bariz alametlerinden biri, kişinin dünya menfaatleri karşılığında dinini, imanını değiştirmemesidir. Allah'ın rızası için yaptığınız öğretim, çalışma, vakit geçirme, gayret ve harcama için herhangi bir ücret bekleme-yin ve kabul etmeyin. Kur'an'ın okunması, öğretilmesi veya herhangi bir ibadet karşılığında ücret beklemek ve onu maişet aracı yapmaktansa, sahnede veya sokakta gitar çalıp şarkı söylemek evladır.

Allah, "Ayetlerimi birkaç paraya değiştirmeyin," diyor. (Bakara, 41)

Yaşlılara hürmet edin, gençlere sevgi, merhamet ve ihtimam gösterin. Muhtaçlara yardımcı olun, aç besleyin, yalnız düşene nasihatte bulunun, başkalarına hürmet ve ihtimam